

Innspill til Lied-utvalget fra TYSKFORUM – Norsk tysklærerforening

Tyskforum hilser velkommen at Lied-utvalget i NOU 2018: 15 peker på systemiske utfordringer med fremmedspråkfaget og åpner for debatt om både samfunnets og arbeidslivets behov for fremmedspråk, fagets betydning i morgendagens skole og dets rolle i å formidle og utvikle morgendagens kompetanse. Derimot stiller vi oss tvilende til både Lied-utvalgets premisser og konklusjoner i denne sammenheng. Vi stiller oss også undrende til hvorfor utvalget i så liten grad trekker på internasjonal forskning og politisk debatt.

Lied-utvalget skriver: «Kravene om fordypning i fremmedspråk var begrunnet i samfunnets og arbeidslivets behov da de ble innført. Utvalget mener det er viktig å stille spørsmål ved om disse kravene fortsatt har gyldighet, eller om samfunnsmessige endringer medfører helt nye krav til disse og andre fag. For eksempel bør det vurderes om det *bare* [er] elever på studieforbereende utdanningsprogrammer som trenger fremmedspråk, og om *alle* på studieforbereende utdanningsprogram trenger det.» (2018:15, 127)

Vi ønsker å svare på spørsmålet om fremmedspråkfagets betydning i morgendagens skole ved å fremme følgende fem forslag til å handtere de utfordringene Lied-utvalget skisserer:

Fremmedspråkfaget:

- 1) Må inn i yrkesfaglige programmer
- 2) Må forbli et fellesfag på videregående skole
- 3) Må bli obligatorisk for alle elever på ungdomsskolen
- 4) Må styrkes på alle nivåer for å oppnå overordnede læringsmål
- 5) Må forstås som essensielt for et globalisert samfunn og globalt borgerskap

Ad 1) Fremmedspråk må inn i yrkesforberedende programmer

Lied-utvalget, beslutningstakere og Tyskforum er alle godt kjent med både arbeidslivets etterspørsel etter fremmedspråk (jf. bl.a. NHO-kompetansebarometer) og det faktumet at «engelsk ikke er nok».¹ Som en liten og eksportorientert nasjon er Norge avhengig av solide språkkunnskaper utover engelsk for å opprettholde og utvide samarbeidet med sentrale handelspartnere samt politiske og økonomiske stormakter som Tyskland/ EU, Kina og Russland. En framtidrettet utdanningspolitikk må i mye større grad enn i dag satse på arbeidsrelatert og yrkesrettet fremmedspråkundervisning og på fremmedspråk som kjernekompetanse i alle utdanningsprogrammer. Det må utvikles praksisrettede tilbud for elever i yrkesfaglige utdanningsprogrammer som Service & samferdsel, Restaurant- & matfag, Helse- og oppvekstfag, som sikter på arbeidsrelatert samhandling i fremmedspråk både i Norge og i utlandet. Disse fagrelaterte fremmedspråktilbudene bør i tillegg integreres med internasjonaliserings- og utvekslingstiltak, bl.a. gjennom *Erasmus+* eller *Gjør det!* programmet. Det finnes en rekke eksempler på god praksis som kan tas til etterfølgelse og som det systematisk bør tilrettelegges for på skole- og utdanningspolitisk nivå.

¹ Jf. bl.a.: [«In English we trust: Can we be global citizens without knowing foreign languages?»](#) (14.06.2019)

Ad 2) Fremmedspråkfaget må forbli et fellesfag på videregående skole

Lied-utvalget framhever at utdanningsprogrammene på videregående skole bør oppleves som noe nytt, konkret og meningsfylt for framtidig yrkesutøvelse, også i studieforbereidende utdanningsprogrammer. Et argument vi savner her, er at det er nettopp fremmedspråkene som kommer til å være en del av mange elevers framtid i arbeidslivet. Lied-utvalget skriver selv at: «fagene bør peke framover mot studier og framtidige yrker», «gi rom for faglig fordypning» og «møte med arbeidsplassen». Både på universitet/høyskole og i arbeidslivet kommer de fleste elevene til å ha behov for minst ett fremmedspråk i tillegg til engelsk. Istedenfor å sette spørsmålsteget ved fremmedspråkenes fellesfagstatus, bør det utvikles konkrete konsepter om hvordan både undervisning videreutvikles og undervisere videreutdannes i en mer framtidig- og arbeidslivsorientert retning. Til dette trengs det ikke minst praktiske læreplaner og eksamensordninger som er basert på internasjonalt anerkjente rammeverk, primært *Det felles europeiske rammeverket for språk*.

Fremmedspråk må forbli fellesfag, ikke bare fordi faget er praktisk relevant, men også fordi det fremmer akkurat den type læring som det legges særlig stor vekt på i fagfornyelsen: Dybdelæring². Elevene tilegner seg verdifulle innsyn i både fremmedspråkets struktur, eget morsmål, kultur, samfunn, historie og internasjonale forhold, noe som de kan dra nytte av i andre fag (transfer). Læringsstrategiene som elevene blir kjent med i språkundervisningen vil ha positiv effekt ikke bare på engelsk- og norskkunnskapen, men også på fremtidige læringsprosesser av andre språk i jobb- eller private kontekster gjennom hele livet.

Ad 3) Fremmedspråkfaget må bli obligatorisk for alle elever på ungdomsskolen

Vi er enige med Ludvigsen-utvalget i at en tidlig start med å lære fremmedspråk har svært mange positive effekter, både når det gjelder motivasjon for faget, læringsprosesser og ikke minst det at flere elever enn i dag vil kunne tilegne seg et reelt kunnskapsgrunnlag som vil føre til at flere kan velge fremmedspråk som fordypningsfag (nivå 3) (jf. Ludvigsen-utvalget 2015).

Med dette skapes en essensiell forutsetning med tanke på internasjonalisering av høyere utdanning, som i sin tur er et tydelig krav fra regjeringens side (jf. bl.a. Meld. St. 16 (2016-2017) og den kommende meldingen om internasjonal studentmobilitet). Gode kunnskaper i et fremmedspråk er nøkkelen til at morgendagens studenter får en reell dobbelkompetanse som gir dem mulighet til å velge blant et mye større og mer tiltalende studietilbud ved universiteter og høyskoler på internasjonalt plan. Det er akkurat disse studentene Norge trenger hvis omstillingen fra olje- og gassnæringen til alternative næringer skal lykkes.

Derfor mener Tyskforum det er viktig at flest mulig elever gjennomfører minst fem år med ett språk, dvs. nivå 1 og nivå 2 i det samme språket både i ungdomsskole og videregående skole. Det er svært uheldig at elevene får mulighet til å velge bort fremmedspråk på ungdomsskolen mens faget likevel danner en sentral forutsetning til å oppnå studieforbereidende kompetanse. Når det er sagt så vil vi understreke at arbeidslivsfag og fremmedspråk ikke bør settes opp mot hverandre; tvert imot må det tilrettelegges for at arbeidslivsrelaterte fag og fremmedspråk kan kombineres. Relasjonen mellom arbeidslivsfag og fremmedspråk bør ikke være «enten-eller» men «både-og».

² Overordnet del av læreplanverket, 2.2 Kompetanse i fagene.

Tyskforum mener at det bør settes en stopper for at elevene på ungdomsskolen kan velge bort fremmedspråk til fordel for norsk fordypning, engelsk fordypning eller arbeidslivsfag. Dette vil både styrke fagets status og minske frafallet. Derfor ønsker Tyskforum at Lied-utvalget tar tak i problemstillingen og kommer med forslag som leder til gode løsninger som i sin tur løser opp konkurransen mellom fremmedspråk og andre valgmuligheter på ungdomsskolen.

Tyskforum mener dessuten at det må jobbes systematisk og konsekvent med fremmedspråkfagets rykte og status, ikke minst i samarbeid med skoleledere, rådgivere og foreldre. Det bør fremheves at fremmedspråk er et ferdighetsfag og ikke et teoretisk fag og at det er verdifullt for både elevenes videre karriere og for Norge som utadvendt nasjon.

Ad 4) Fremmedspråkene må styrkes på alle nivåer for å oppnå overordnede læringsmål

Den overordnede delen av læreplanverket formulerer flere mål som i høyeste grad tilsvarer det som fremmedspråkene bidrar til med tanke på kulturforståelse, identitetsutvikling og felles verdier:

«I en tid der befolkningen er mer sammensatt enn noen gang, og der verden knyttes tettere sammen, blir språkkunnskaper og kulturforståelse stadig viktigere. Skolen skal støtte utviklingen av den enkeltes identitet, gjøre elevene tryggere på eget ståsted, samtidig som den skal formidle felles verdier som trengs for å møte og delta i mangfoldet, og åpne dører mot verden og framtiden.»³

Ved å lære seg et fremmedspråk lærer elevene «å bruke faglige kunnskaper og ferdigheter i kjente og ukjente sammenhenger». Det gir mestringsfølelse å bruke fremmedspråket i møte med mennesker fra andre kulturer, å kommunisere og løse problemer, og dette hjelper eleven med «å utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig samfunn».⁴

Ifølge opplæringsloven §1-1 er det skolens oppgave at «Opplæringa skal bidra til å utvide kjennskapet til og forståinga av den nasjonale kulturarven og vår felles internasjonale kulturtradisjon.» Det blir også formulert at «ulike former for lokalt, nasjonalt og internasjonalt samarbeid forankrer elevenes læring i aktuelle spørsmål. Kunnskapsutveksling med mennesker i alle aldre og fra ulike steder i verden gir elevene perspektiver på egen læring, danning og identitet og viser verdien av samarbeid på tvers av språklige, politiske og kulturelle grenser.»

Tyskforum mener på lik linje med Fremmedspråksenteret: Skolen står dårligere rustet til å oppfylle disse kravene for de elevene som ikke lærer fremmedspråk.

Ad 5) Fremmedspråkene må forstås som essensielt for et globalisert samfunn og borgerskap

Regjeringen har forpliktet seg til å følge opp FNs bærekraftsmål, derunder mål 4: «Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle», samt delmål 4.7:

«Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, *fremme av en freds- og en ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold* og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.»

³ Overordnet del av læreplanverket, 1.2 Identitet og kulturelt mangfold.

⁴ Overordnet del av læreplanverket, 2.2 Kompetanse i fagene, 1.2 Identitet og kulturelt mangfold.

Tyskforum mener i tråd med internasjonal forskning at det er nettopp fremmedspråkene som er essensielle for å utvikle interkulturell kompetanse og utdanne «globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold». Ved å så tvil om fremmedspråkenes fellesfagstatus, vil Regjeringens ambisjon om å nå delmål 4.7 bli vesentlig svekket.

Dessuten ønsker vi å påpeke at Norge – som en av grunnleggerne av Europarådet – vil fjerne seg ytterligere fra Europarådets fremmedspråkpolitiske mål om at elever tidlig skal få opplæring i og senere beherske minst to fremmedspråk, dersom Lied-utvalgets implikasjoner skulle følges opp. Vi anbefaler imidlertid å ta Europarådets anbefalinger på alvor og implementere rådets fremmedspråkrelaterte verktøy, primært *Det felles europeiske rammeverket for språk*.

På samme måte vil Regjeringens Tyskland-strategiske mål om å «auke kunnskapen om Tyskland og det tyske språket blant norske skoleelever og studentar», å «fremje mobilitet i heile utdanningssektoren» og å «fremje større offentlig merksemd om kva det vil seie at Tyskland er Noregs viktigaste partner i Europa og kor viktig det er å kunne tysk språk som grunnlag for ein brei tysklandskompetanse» bli vesentlig svekket, hvis fremmedspråkenes – her tyskens – fellesfagstatus ikke opprettholdes og styrkes.⁵

...

Avslutningsvis: Med tanke på Lied-utvalgets forholdsvis tydelige konklusjon om behovet for å utvide undervisningen i engelsk på grunnlag av én workshop med elever i august 2018 (NOU 2018:15, 126), går vi ut ifra at Kunnskapsdepartementet foretrekker å ta kunnskapsbaserte beslutninger og ønsker å støtte seg på minst to større forskningsstudier før det tas tilsvarende avgjørelser: For det første ser vi et behov for en omfattende studie som kartlegger kompetansenivået i engelsk blant et representativt utvalg elever i slutten av VG1. For det andre trengs det en grundig studie om hvordan engelskundervisningen i nåværende omfang kan effektiviseres. Vi mener at en sterk hypotese for denne studien kunne være at det å legge større fokus på å utvikle solid kunnskap om språkenes strukturer og oppbygging, såkalt «språkbevissthet» eller metaspråklig kunnskap, samt større fokus på språklæringsstrategier vil gagne både engelsk-, (norsk-) og senere fremmedspråkundervisningen.

Lykke til med det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen

Jan Paul Pietzuch

TYSKFORUM | Styreleder

M: +47 467 67 347

E: styreleder@tyskforum.no

P: Pb 1272 Vika, N 0111 Oslo

www.tyskforum.no

⁵ [Regjeringas Tyskland-strategi 2019, kap. 12 „Utdanningssamarbeid“, s. 15.](#)